

FASTA FORNLÄMNINGAR i skogsbruket

MV/Jukka Moisänen

Husgrund från bronsåldern

BOPLATSER OCH GRAVAR

 De fasta fornlämningarna är spår efter forntidens människa. En del av de fasta fornlämningarna kan lätt observeras i naturen, men ofta är de osynliga dvs. gömda under mossa och annan växtlighet eller befinner sig inne i jorden.

Kusterna, områden vid vattendrag och sandjordar var attraktiva boplatser och platser där man gärna uppehöll sig. Fångstkultureernas boplatser under

stenåldern (8000–1500 f.Kr.) är kända över hela landet. Av dem finns i allmänhet inte några synliga tecken ovan jord. Ibland kan man i moskogor se stora, flacka fördjupningar med en diameter på 6–10 m.

De fasta fornlämningarna som uppstått efter bosättningen under bronsåldern (1500–500 f.Kr.) och järnåldern (500 f.Kr.–1150/1300 e.Kr.) är i huvudsak belägna i västra och södra Finland. Konstruktioner som härrör sig

från dessa boplatser är ibland synliga på markytan.

Gravrösen från brons- och järnåldern är lätta att observera, eftersom de byggdes på strandklippor och kullar. I västra Finland kallas de jättekast och i inlandet lapprosen.

Gravfält från stenåldern och en del av gravfälten från järnåldern är osynliga och befinner sig

Skålgropssten från järnåldern

helt under markytan. I östra Finland förekommer gamla ortodoxa gravgårdar där gravplatserna kan skönjas som låga fördjupningar i marken.

Offer- dvs. skålgropsstenar låg ofta nära gravfält och boplatser från järnåldern. De är stenar med urholkade runda gropar med en diameter på några centimeter. Man har också kunnat hugga in runda skålgropar direkt i en klippa.

MV/Mirja Miettinen

MV/Matti Huurre

Lapprose

MV/Mirja Ujmo

Jungfrudans

NÄRINGAR OCH FÖRSVARSANLÄGGNINGAR

 I nom kustzonen i vårt land påträffas labyrintartade stensättningar som också kallas jungfrudanser. De har byggts på klippor eller på moränmark. Jungfrudanserna och de s.k. ryssugnarna av sten som finns vid våra kuster samt andra stenkonstruktioner har anor från sjöfart och skärgårdens näringar.

Trattformiga fångstgropar bildar ibland hela fångstgropssystem i moskogar. En fångstgrop har en diameter på

MV/Mirja Miettinen

Fångstgropar

2–5 m och är i allmänhet ca 1 m djup.

Odlingsrösena är en kvarleva från svedjebrukets tid. Stengärdesgårdar, spåren efter gamla färdvägar och gamla råmärken är vittnesbörd från den historiska tiden. Tjärdalar är allmänna i Österbottens, Nordbottens och Kajanalands moskogar. I insjöområdet i östra Finland påträffas slagghögar och ugnsbottnar vilka vittnar om att järnframställning har förekommit.

MV/Pirjo Ujmo

Stenvall vid fornborg

Fornborgarna är mycket synliga fasta fornlämningar i skogarna. De är belägna på branta och svårtillgängliga berg och de sidor som är lättillgängliga är befästa med stenvallar. Vallarnas träkonstruktioner har inte bevarats.

Försvarsverk från historisk tid är också viktiga fasta fornlämningar. Exempel på sådana finns i Savolax från 1700-talet, i södra Finland från första världskriget och i östra Finland från andra världskriget.

MV/Helena Taskinen

Löpgravar

MV/Helena Taskinen

Stenåldersboplats

FORNLÄMNINGAR ÄR FREDADE

Fasta fornlämningar är enligt lagen om fornminnen (295/1963) automatiskt fredade utan särskilt beslut av myndighet. Enligt lagen bör man ta hänsyn till fornlämningar vid all markanvändning. Kravet gäller också vid skogscertifiering.

Det hittas fortfarande fasta fornlämningar som inte är kända sedan tidigare. Sådana bör anmälas till Museiverket eller till landskapsmuseets arkeolog. Utan till-

stånd enligt lagen om fornminnen är det förbjudet att utgräva, överhölja, ändra, skada eller bortta eller på annat sätt rubba en fast fornlämning.

Till en fast fornlämning hör

MV/Leena Tomanterä

ett skyddsområde, som är nödvändigt för bevarandet av fornlämningen. Den regionala miljöcentralen kan på markägarens ansökan fastställa skyddsområdets gränser.

Då man vet om att det finns en fornlämning som är nämnd fornminnesregistret i ett område där avverkning eller skogsförnyelse skall ske bör man ta kontakt med Museiverket eller med landskapsmuseets arkeolog för att göra en avgränsning av fornlämningsområdet. Samtidigt överförs ansvaret för ett riktigt förfarande på en myndighet. Ofta kan man redan under ett telefonsamtal få reda på vilka

arbeten som möjligen kan utföras och om det är nödvändigt att göra en terrängundersökning.

MV/Markku Haverinen

TELEFONNUMMER TILL MUSEIVERKETS OCH LANDSKAPSMUSEERNAS ARKEOLOGER

Museiverket

- Helsingfors (09) 40 501
- Åbo (02) 262 0259
- Björneborg (02) 621 1069
- Tammerfors (03) 212 4185

Åbo landskapsmuseum

(02) 262 0251

Lahten historiallinen museo (Lahtis)

(03) 814 4497

Pirkanmaan maakuntamuseo

(Tammerfors), kulturmiljöenheten

(03) 3146 5140

Savonlinnan maakuntamuseo (Nyslott)

(015) 571 4725

Österbottens Museum (Vasa)

(06) 325 3813

Kainuun Museo (Kajana)

(08) 615 5675

Lapin maakuntamuseo (Rovaniemi), kansliet

(016) 322 2482

Så här bevaras små fornlämningar

- Ta hänsyn till en fast fornlämning med skyddsområde vid planering och utförande av skogsarbeten.
- Ta genast kontakt med markägaren och en arkeolog när du observerar en fast fornlämning som är okänd från förut.
- Alla träd och buskar fälls vid avverkning, röjning av område där skog skall planteras eller vid vård av plantbestånd. De fällda träden, buskarna och kvistarna avlägsnas.
- I ett litet fornlämningsområde lämnas inga naturvårdsträd och här låter man inte något nytt trädbestånd växa upp.
- Man får varken fälla träd över en fornlämning eller samla hyggesrester på den.
- Med skogsmaskin får man inte köra över de synliga delarna av en fornlämning, även om de är övertäckta av is eller snö.
- Virket skall lagras utanför fornlämningsområdet.
- Markberedning får inte göras i områden med fasta fornlämningar eller i deras skyddsområden. Här får man inte heller bryta upp stubbar.
- En förnyelseyta kan brännas, om fornlämningen bevaras oskadd.
- Skogsvägar, iståndsättningsdikningar samt ytavrinningsområden skall planeras och genomföras så att fornlämningsområdena undviks.

I vidsträckta fornlämningsområden bör man separat planera lämpliga lösningar för hur fornlämningarna skall bevaras.

